

Hamar 25.06.02

Jnr. 264-02/019

Miljøverndepartementet
Postboks 8013 Dep
0030 Oslo
(sendes også som e-post)

NOU 2002:1 FORTID FORMER FRAMTID – HØRING

Vi vil i denne høringen gripe fatt i enkelte kapitler som ut fra et regionmuseums ståsted er spesielt viktige. Vi har tidligere i år, overfor Hedmark Fylkeskommune, kommentert Miljøverndepartementets arbeid: Økt satsing på kulturminneforvaltningen innen kommunesektoren. Vi mener at vår kommentar her også dekker viktige sider ved den aktuelle utredningen, og den blir derfor lagt med som vedlegg.

Departementalt samarbeide.

Hedmarksmuseet ser det som svært positivt at kulturminneutredningen på mange områder anbefaler et samarbeide mellom departementene. Dette er et skritt i riktig retning. Museene har lenge lidd under de nærmest vanntette skott som har eksistert mellom departementene. Hedmarksmuseet har på sin grunn fortidsminner fra middelalderen av nasjonal betydning, rester etter Hamarkaupangen med ruiner av domkirke, bispegård, kloster o.s.v. Spesielt her har vi opplevd vanskelighetene ved at departementene ikke samarbeider, men også når det gjelder museets mange kulturhistoriske bygninger er det vanskelig når departementene dytter ansvaret over på hverandre.

Kap.7. Museene i kulturminnearbeidet.

Hedmarksmuseet er svært glad for at kulturminneutredningen tenker seg museene i en viktig rolle i fremtidens kulturminnearbeide.

7.2 Museenes rolle

Her vil vi understreke at museenes selvstendige faglige stilling og integritet er meget viktig å ta vare på selv om de trekkes fastere inn i arbeidet med kulturminnevernet. Denne posisjonen er viktig blant annet for deres kontakt med lokalbefolkningen og for muligheten til å drive kunnskapsutvikling. Derfor er det av stor betydning at selve forvaltningsansvaret ikke blir liggende hos museene. Avgjørelsene må tas et annet sted. Museene må først og fremst være kunnskapsbanker, og konsentrere seg om veiledning, formidling, utredningsoppgaver og dokumentasjon.

Kap 7.6 Museenes kulturhistoriske bygninger.

Det er meget positivt at utredningen setter fingeren på en verkebyll som har utviklet seg gjennom svært mange år, nemlig museenes kulturhistoriske bygninger og deres vedlikehold.

Hedmarksmuseet har ca. 60 kulturhistoriske bygninger hvorav flere er fredet, samt et stort antall ruiner fra middelalderen med store vedlikeholdsproblemer. Vi har opplevd det som

Middelaldermuseum • Folkemuseum • Bevaringsavdeling • Fotoavdeling • Urtehage

svært vanskelig at museenes fredede bygninger har vært nedprioritert når det gjelder muligheten til å få offentlig støtte til istandsetting/vedlikehold. Den økonomiske utviklingen ved mange museer har også etter hvert ført til et stadig dårligere vedlikehold på bygningene. Her er det bygninger til kontorer og de husene som vi kan tjene penger på gjennom utleie som blir prioritert. Resultatet er et stadig større etterslep i vedlikeholdet og et stadig mer merkbart forfall.

Et museum med godt vedlikeholdte bygninger, og ikke minst bygninger der materialer og materialbehandling er tidsriktig, vil ha stor pedagogisk effekt, og være til inspirasjon for andre eiere av kulturhistoriske bygninger.

Derfor hilser vi velkommen utredningens forslag om en systematisk gjennomgang av alle de kulturhistoriske bygningene i museenes eie, og ikke minst en handlingsplan.

Hedmarksmuseet vil her be om at man også trekker ruinene inn i dette arbeidet. Museet ser det som et stort og økende problem å vedlikeholde en rekke fredede ruiner, som krever mye spesialkompetanse, uten tilskudd. Det er faktisk flere museer i landet som har ansvaret for vedlikehold av viktige ruiner.

Det er viktig at man her finner gode tilskuddsordninger slik at kulturminnene ved museene kan komme seg opp av forfallsdumpa, og ikke minst at ordningene er slik at man forhindrer at man igjen, etter en tid, kommer ut i samme uføre. Det er viktig at ordningen ikke blir skippertakspreget. Det er derfor også viktig at hvert museum har en vedlikeholdsplan for sine bygninger med klare prioriteringer.

Kap.11 Kunnskap, forskning og kunnskapsspredning.

Hedmarksmuseet vil understreke museenes betydning når det gjelder formidling av kunnskap om kulturminner. Museet selv driver, så langt kapasiteten rekker, formidling i tilknytning til viktige kulturminner og kulturmiljøer i nærmiljøet. Dessverre er mulighetene til å drive slikt arbeid svært begrenset. Dersom museene skal kunne få noen virkelig betydning som kunnskapsformidlere på dette området, må bemanningen styrkes.

Det bør understrekes at mange museer sitter på en betydelig forskningskompetanse, og at forskning på kulturminner både er og kan bli en viktig del av museenes virksomhet innenfor kulturminnevernet.

11.5 Kompetansemiljøer

Hedmarksmuseet vil understreke at det er svært viktig å arbeide for å få opprettet regionale bygningsvernsentre. Dette vil være av stor betydning for å ivareta behovet for det praktiske kulturminnevernet. Utredningen anbefaler at både en regional konservatortjeneste og en håndverkertjeneste knyttes til egne sentre og museer. Vi vil fremheve at det er viktig at slike sentre ligger i et kulturhistorisk miljø, både faglig og fysisk. Museene, både som formidlingsinstitusjoner og som eiere av mange kulturhistoriske bygninger bør være naturlige sentra for å ta vare på gamle håndverksteknikker, og for å formidle dem videre.

På vegne av Hedmarksmuseet og Domkirkeodden

Tor Sæther
Fung. Sjefskonservator

Hedmark Fylkeskommune
Forvaltning
Fylkeshuset, Parkgt. 64
2325 Hamar

ØKT SATSING PÅ KULTURMINNEFORVALTNINGEN INNEN KOMMUNESEKTOREN, KOMMENTAR

Hedmarksmuseet har valgt først å kommentere museenes rolle generelt innenfor en framtidig økt satsing på kulturminneforvaltningen innen kommunesektoren. Deretter vil vi prøve å se dette ut fra Hedmarksmuseets ståsted.

Museene blir i svært liten grad nevnt som medspillere i kulturminnevernet i offentlige utredninger. Hedmarksmuseet ser det som svært positivt at man nå i forbindelse med utredningen av kommunenes rolle i et framtidig kulturminnevern retter oppmerksomheten mot hvordan museene kan bli en viktig brikke i dette.

Vi vil ikke ha noen formening om hvor heldig det er å legge en større del av kulturminneforvaltningen til kommunesektoren. Det er mulig at man overvurderer den effekten dette vil kunne ha for å øke den lokale interessen for å ta vare på kulturminner. Det er i alle fall en fare for at mange verdifulle kulturminner går tapt i prosessen.

Museene og kulturminnevernet

En viktig forutsetning for at man skal lykkes med å få til et mer desentralisert kulturminnevern er at kommunene settes ordentlig i stand til å ta seg av disse oppgavene på en, fra kulturminnevernets synspunkt, faglig forsvarlig måte.

Her kan museene spille en viktig rolle på flere måter:

- Museene, iallfall de kulturhistoriske regionmuseene, har god kunnskap om de ulike kulturminnene i kommunene. De har også bred kunnskap om den lokale kulturhistoria, og kan på det grunnlaget vurdere kulturminnenes verdi.
- En viktig del av kulturminnevernet er formidling og bevisstgjøring om kulturminnenes verdi. Utredningen snakker om at kulturminnene "må bli mer synlige og interessante som politikkområde. Vi må bygge opp lokalt engasjement, lokal stolthet og lokal kunnskap om kulturminner og kulturmiljøer" Museene har lang erfaring i formidlingen av kulturminner. Hedmarksmuseet arrangerer vandringer for publikum til ulike fortidsminneområder i nærområdet, byvandringer i Hamar, vandringer i Hedemarks seterområder o.s.v. Nevnes kan det også her at enkelte museer, som Hedmarksmuseet, arrangerer kurs for håndverkere og andre interesserte. Dette er i høyeste grad med på å øke folks bevissthet om kulturminnenes verdi, og dette er det viktig å bygge videre på.

- Museene kan være en tidlig varslingsinstans. På grunn av sin oversikt over kulturminnene i regionen kan de relativt raskt få rede på ting som skjer med kulturminnene. Museene har større nærhet til publikum enn kommunen, og det er ofte lettere å henvende seg til et museum.
- Mange museer har håndverkere med høy kompetanse når det gjelder vedlikehold av antikvariske bygninger. Her vil man kunne bidra med praktisk veiledning.
- Museene kan formidle kontakter til ekspertise som de ikke selv har. I mange tilfelle vil man i forbindelse med arbeide med bygninger trenge bistand fra en teknisk konservator. Denne tjenesten er lite utbredt på lokalplan. Den finnes ved de store museene, gjerne i byene. Hedmarksmuseet har en bevaringsavdeling som skal dekke alle museene i Hedmark Fylke. Dersom kulturminnevernet skal desentraliseres ytterligere blir det svært viktig at denne kompetansen blir lettere tilgjengelig. Nordisk Konservatorforbund, Norge, har sendt en egen uttalelse om dette til Miljøverndepartementet.

Alt i alt sitter museene med mye av den kunnskapen om kulturminnene; hvor de er, kulturhistorisk sammenheng, miljøtilknytning, persontilknytning, som kommunene trenger for å kunne forvalte kulturminnene på en forsvarlig måte. Museene kan derved fungere som viktige kunnskapsleverandører både til det offentlige kulturminnevernet og til allmennheten. Ut fra sine kunnskaper vil museene kunne vurdere kulturminnenes verneverdi, foreta dokumentasjon, mindre undersøkelser og foreta ulike typer registreringsarbeid.

Bestillingskompetanse

En ting er den kompetansen museene sitter med, en annen ting er kommunenes evne til å utnytte den kompetansen. Det er viktig at det også i kommunenes administrasjon finnes folk med kunnskap og erfaring fra kulturminnevern, som vet hva slags kompetanse man har behov for i det enkelte tilfellet og hvor man kan hente den.

Kulturminner i plan- og byggesaksbehandlingen

Det er et alvorlig problem at kommunene ikke har god nok kompetanse når det gjelder kulturminnevern i arealplanleggingen og i byggesaksbehandlingen. Her ligger det store muligheter for å sikre kulturarven som i dag ikke blir ivaretatt. Kommunene må bevisstgjøres og styrkes på dette området før man kan lykkes med å legge mer av kulturminnevernet på kommunenivå.

Oppgavefordeling

Det er viktig at museene får en formalisert rolle i kulturminnevernet på førstelinjenivå, overfor kommunene og regionene. Museene må vite hvilke oppgaver de skal ta seg av, slik at de kan bygge opp sin kompetanse med tanke på dette. Tildelingen av oppgaver kan ikke skje tilfeldig ettersom hvilken saksbehandler i kommunen som har saken.

På den andre siden, er det svært viktig at museene beholder sin selvstendige faglige stilling og integritet. Derfor skal ikke forvaltningsansvaret ligge hos museene. De skal konsentrere seg om veiledning, utredningsoppgaver og dokumentasjon.

Hedmarksmuseets rolle i kulturminnevernet.

Hedmarksmuseet står som eier og forvalter av et nasjonalt kulturminne, nemlig ruinene etter middelalderens domkirke og bispegård samt deler av Hamarkaupangen. Denne posisjonen har gitt museet gode kontakter med kulturminnevernet på riksplan. Dette er kanskje vår viktigste rolle innenfor kulturminnevernet. Hedmarksmuseets rolle i det lokale kulturminnevern er kanskje sterkest på formidlingsfronten, slik som det framgår av det foregående. Det museet

ellers driver med innenfor kulturminnevern har nok et noe tilfeldig preg. Det dreier seg ofte om fotodokumentasjon av bygninger som er vedtatt revet, i noen tilfelle også om enkle oppmålinger og undersøkelser. Museet har også i enkelte saker blitt bedt om å komme med uttalelser. Dette gjelder både vernesaker og verneplaner. Mye vernearbeid foregår i form av veiledning til privatpersoner.

Fra museets side er det ønskelig å arbeide mer innenfor kulturminnevern. Dette vil bidra til å bringe nye kunnskaper inn til museet, samtidig som institusjonen øker sin synlighet ute i regionen. Dette kan bidra til en økt bevissthet omkring museets verdi.

En slik virksomhet er imidlertid ikke mulig med de ressurser, både personalmessig og økonomisk, som museet har i dag. Dette gjelder nok for de fleste museene. De må styrkes slik at de har muligheten til å kunne være en ressurs i det offentlige kulturminnevernet.

Ved Hedmarksmuseet ville man sannsynligvis ha behov for minst en ekstra konservatorstilling for å jobbe med kulturminnevern. Vi ser også at en styrking av konserverings og håndverkersiden ved museet ville være nødvendig. En oppbygging av et bygningsvernssenter ved Hedmarksmuseet eller et annet sted i fylket ville kunne være til stor hjelp i det antikvariske arbeidet i kommunene.

Hamar 14.02.02

Steinar Bjerkestrand
Direktør

Tor Sæther
Konservator